

Home>Uw rechten>Grondrechten>Goede praktijken van de lidstaten

Goede praktijken van de lidstaten

Duitsland

Overheidsbeleid ter bevordering van het gebruik en de bekendheid van het Handvest bij de wetgever, overheids- en rechtshandhavinginstanties en de rechterlijke macht.

Op federaal niveau

In het door het bondsministerie van Justitie en Consumentenbescherming (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz) gepubliceerde **handboek voor wetgevingstechniek** (*Handbuch der Rechtsförmlichkeit*), dat aanbevelingen bevat over de vorm en de indiening van wet- en regelgevingshandelingen van de bondsministeries, wordt bepaald dat wetsontwerpen om het federale recht aan te passen aan het recht van de Europese Unie verenigbaar moeten zijn met het Handvest. Indien nodig moet deze eis in de toelichting worden vermeld.

http://www.bmjv.de/DE/Themen/RechtssetzungBuerokratieabbau/HDR/HDR_node.html

In het "**Nationaal actieplan tegen racisme – Standpunten en maatregelen om het hoofd te bieden aan ideologieën die de ongelijkheid bevorderen en aan de discriminatie die hiermee verband houdt**" ("Nationaler Aktionsplan gegen Rassismus – Positionen und Maßnahmen zum Umgang mit Ideologien der Ungleichwertigkeit und den darauf bezogenen Diskriminierungen", 2017), wordt het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie uitdrukkelijk vermeld in het rechts- en regelgevingskader (blz. 13). De Bondsregering ziet het nationale actieplan echter als het referentiekader voor haar toekomstige dialogen met de samenleving.

<http://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/nationaler-aktionsplan-gegen-rassismus-1145356>

De **Duitse gerechtelijke academie** (Deutsche Richterakademie) organiseert seminars en conferenties over de toepassing van het Handvest (<https://www.deutsche-richterakademie.de/>).

Het evenement "**Inleiding tot het Europees recht – in het bijzonder het recht van de Europese Unie**" ("Einführung in das Europarecht – Insbesondere Recht der Europäischen Union") van de Duitse gerechtelijke academie, dat zich richt op rechters en officieren van justitie, gaat bijvoorbeeld over de materiële aspecten van het recht van de Europese Unie, met name het Handvest, en de gevolgen hiervan voor het nationale rechtstelsel.

De conferentie van de **Duitse gerechtelijke academie** "**Bestuurlijke rechtspraak – Effectieve rechtsbescherming in de dagelijkse praktijk**" ("Verwaltungsgerichtsbarkeit – Effektiver Rechtsschutz in der täglichen Praxis") is gericht op administratieve rechters en gaat onder meer over de mensenrechten in het dagelijkse werk van rechters.

Het Handvest wordt in verschillende leerprogramma's van de **federale hogeschool voor openbaar bestuur** (Hochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung) bestudeerd (<https://www.hsbund.de/>).

De bestudering van het Handvest valt binnen het leerprogramma "**Administratief beheer**" bij de afdeling Intern algemene bestuur. In algemene zin worden de grondrechten en de mensenrechten niet meer uitsluitend behandeld in een nationaal kader, maar worden alle wetboeken op het gebied van grondrechten en mensenrechten in acht genomen die van toepassing zijn op de Bondsrepubliek Duitsland, d.w.z. de grondwet (Grundgesetz), het Handvest en het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Bij de afdeling Bundespolizei (Duitse federale politie) wordt het Handvest behandeld in het kader van de bovenbouw cursus "**Mensenrechten en democratie in de Europese Unie**", onder de titel "**Europese bescherming van de grondrechten**".

Er wordt in het Handvest onderzocht in het bachelorprogramma van de afdeling Recherche. De behandeling ervan vindt plaats in het kader van zowel de verplichting om bij politieoptredens rekening te houden met de grondrechten en de mensenrechten als de inachtneming van Richtlijn (EU) 2016/680.

Bij de afdeling Inlichtingendiensten komt het Handvest aan de orde bij de vakken "**Europees en internationaal recht**", "**Publiekrecht**", "**Inlichtingenrecht**" en "**Constitutioneel recht**".

Bij de **federale hogeschool voor openbaar bestuur** (Bundesakademie für die öffentliche Verwaltung) (

https://www.bakoev.bund.de/DE/00_Home/Functions/StartseitenTeaser/Fortbildung.html) wordt in het Handvest onderzocht tijdens gemeenschappelijke seminars over de werking van de Europese Unie. In het verleden heeft de hogeschool in het kader van de reeks "EU Special" bovendien seminars gegeven over het "Handvest van de grondrechten van de Europese Unie".

Op het niveau van de deelstaten (selectie)

Het verkrijgen van kennis van en inzicht in het Handvest wordt op het niveau van de deelstaten bevorderd, met name bij rechtenstudies.

Overeenkomstig artikel 5 bis, lid 2, derde zin, van de wet op het rechtersambt (*Deutsches Richtergesetz*), zijn de fundamentele gebieden van het burgerlijk recht, het strafrecht, het publiekrecht en het procesrecht, ook in samenhang met het Europees recht, verplichte studievakken bij rechtenstudies. Daardoor maakt ook het Handvest, waarnaar wordt verwezen in artikel 6, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, deel uit van de voor studies en examens gebruikte basisteksten.

Voorbeeld Nedersaksen

Bij de selectie van examens voor met name de verplichte vakken, zorgt het examenbureau voor rechtenstudies (Landesjustizprüfungsamt) van de deelstaat Nedersaksen, via een groot scala aan onderwerpen, dat de studenten tijdens hun studie kennis van het Europees recht en dus van het Handvest vergaren. Hetzelfde geldt voor mondelinge examens voor verplichte vakken over bijvoorbeeld de bescherming van persoonsgegevens en de bescherming van het milieu op grond van respectievelijk de artikelen 8 en 37 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

In **Baden-Württemberg** worden de solidariteitsrechten die zijn vastgelegd in de artikelen 27 e.v. van het Handvest (met inbegrip van de bescherming van de gezondheid en van het gezins- en beroepsleven en rechtvaardige en billijke arbeidsomstandigheden en voorwaarden) behandeld tijdens verschillende evenementen in het kader van de permanente scholing van leidinggevenden en de scholing van leden van personeelscomités en comités op het gebied van gezondheidsbeheer. Ook bij vakconferenties over materieel recht worden de regelgevingsgebieden van het Handvest behandeld, bijvoorbeeld bij conferenties over het recht op bescherming (artikelen 25 en 26), het familierecht (artikelen 9 en 24) en het asielrecht (artikel 18).

Meerdere permanente scholingsactiviteiten hebben het door het Handvest gewaarborgde recht op gelijkheid als onderwerp (non-discriminatie, culturele verscheidenheid, rechten van het kind, rechten van ouderen en integratie van personen met een handicap). Op deelstaatniveau bijvoorbeeld worden de rechten van personen met een ernstige handicap onderzocht bij de scholing van diensthouders. In 2021 werd bovendien permanente scholing aangeboden aan verwanten van personen met een ernstige handicap die werkzaam zijn bij de rechterlijke macht.

Op 25 mei 2016 heeft de Burgerschap van Bremen (**Bremische Bürgerschaft**), decreet Drs. 19/370 aangenomen, getiteld "Beschermen van de grondrechten in heel Europa" ("Grundrechte europaweit schützen"). Dit decreet benadrukt het belang van het Handvest en zet de landsregering (senaat) ertoe aan het belang van de bescherming van de mensenrechten op federaal en Europees niveau, alsook bij Europese partners (met name stedenbanden), onder de aandacht te brengen en ernaar te streven de grondrechten in acht te nemen en ten uitvoer te leggen.

<http://www.bremische-buergerschaft.de/dokumente/wp19/land/protokoll/b19I0021.pdf>

<http://www.bremische-buergerschaft.de/dokumente/wp19/land/drucksache/D19L0370.pdf>

De **vrije en Hanzestad Hamburg** spant zich al lang in voor een samenleving zonder discriminatie waarin iedereen gelijke kansen heeft, ongeacht iemands geslacht, seksuele geaardheid, afkomst, leeftijd, handicap, godsdienst of overtuigingen. In dit verband zijn al verschillende doelen gerealiseerd, zoals met name blijkt uit de volgende kaderprogramma's en concepten van de senaat:

regionaal programma van Hamburg – de moedige stad – "Preventie en bestrijding van het rechtsextremisme" ("Prävention und Bekämpfung von Rechtsextremismus");

voortzetting van het kaderprogramma voor gelijkheid;

regionaal actieplan van Hamburg voor de tenuitvoerlegging van het verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap;

actieplan voor de acceptatie van de diversiteit in seksuele identiteiten;

integratieconcept van Hamburg;

demografisch concept – Hamburg 2030 Mehr. Älter. Vielfältiger;

initiatief "Signaleren en bestrijden van antisemitisme: ontwikkeling van een nationale strategie voor de bestrijding en preventie van antisemitisme" ("Antisemitismus – erkennen und begegnen. Entwicklung einer Landesstrategie zur Bekämpfung und Prävention von Antisemitismus");

voortzetting van de effectieve maatregelen tegen het gewelddadig salafisme en het religieus extremisme;

voortzetting van de strategie van de senaat ter bestrijding van discriminatie.

De **Vrijstaat Beieren** voert het recht op non-discriminatie uit dat is verankerd in artikel 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, door racistische of xenofobe misdaden en andere misdaden tegen de menselijke waardigheid systematisch strafrechtelijk te vervolgen. In samenwerking met het centraal orgaan voor de bestrijding van extremisme en terrorisme (Zentralstelle zur Bekämpfung von Extremismus und Terrorismus) van het landelijk parket in München, heeft de Beierse rechterlijke macht op 1 januari 2017 een onderzoeksdienst in het leven geroepen, die tegelijkertijd een coördinerende rol speelt en als intern en extern aanspreekpunt fungeert. Om de strijd tegen strafbare feiten waarbij sprake is van haatzaaien op het internet beter te kunnen voeren, beschikken alle parketten sinds 1 januari 2020 over een afdeling die zich uitsluitend richt op de problematiek van haatzaaien. Voor de Beierse rechterlijke macht is bovendien een verantwoordelijke aangesteld die zich hiermee bezighoudt. Binnen de Beierse justitie bestaan met name ontwerpmaatregelen voor bepaalde verschijnselen, zoals de strijd tegen misdrijven waarbij sprake is van antisemitisme en extreemrechtse motieven.

Bovendien neemt de Beierse rechterlijke macht actief deel aan het project "Working with the European Public Prosecutor's Office at decentralised level – training materials und legal seminars for prosecutors, investigating judges and defence lawyers". Dit project van de **Academie voor Europees Recht** richt zich samen met nationale en Europese deskundigen op het opzetten van hulpmiddelen voor permanente scholing over de samenwerking met het Europees Openbaar Ministerie en het organiseren van scholingsactiviteiten op nationaal niveau.

In het kader van de scholing van leerkrachten van openbare scholen van de deelstaat **Rijnland-Palts** bestuderen de leerling-leerkrachten van het kwalificatieprogramma voor mensenrechtenuitvoering van de universiteit van Koblenz-Landau vooral vraagstukken op het gebied van het Europees recht en dus het Handvest.

<https://www.uni-koblenz-landau.de/de/landau/fb6/mrb/zertifikat/Moduluebersicht>

Instrumenten die een beter inzicht verschaffen in het Handvest en duidelijker maken wanneer het van toepassing is

voor beroepsbeoefenaren (wetgever, overheids- en rechtshandhavinginstanties, rechterlijke macht en beoefenaren van juridische beroepen) voor burgers

In 2019 heeft het **federale antidiscriminatiebureau** (Antidiskriminierungsstelle des Bundes) een expertiserapport uitgebracht om de criteria uit de algemene wet op de gelijke behandeling (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz) te verduidelijken en te verruimen, rekening houdend met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie:

http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Expertisen/rechtsexpertise_merkmalserweiterung_im_agg.html

Op het niveau van de deelstaten (selectie)

Baden-Württemberg

In juli 2020 heeft het ministerie van Justitie en voor Europa (Ministerium der Justiz und für Europa) in Karlsruhe een evenement met het thema "De rechtsstaat in de Europese Unie" ("Rechtsstaatlichkeit in der Europäischen Union") georganiseerd in het kader van het Duitse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie. Het evenement richtte zich niet uitsluitend tot de vijftigtal genodigden uit het justitiedomein, de politiek en de wereld van het recht, maar ook tot een groot publiek dat het evenement via een rechtstreekse uitzending kon volgen.

In de zomer van 2017 heeft het ministerie van Justitie en voor Europa een initiatief gelanceerd onder de titel "Wegwijs in de regels: lessen over de rechtsstaat voor vluchtelingen" ("Richtig. Ankommen. Rechtsstaatsunterricht für Flüchtlinge"), met als doel op een laagdrempelige manier basiskennis over te brengen over het democratische staatsstelsel in de Bondsrepubliek Duitsland. De fundamentele waarden die hierin worden onderwezen, zoals de democratie, de rechtsstaat, de vrijheid van godsdienst en de gelijkheid van mannen en vrouwen, zijn eveneens in het Handvest vastgelegd.

Via het project "Rechtsstaat macht Schule" ("De rechtsstaat op school") biedt het ministerie van Justitie, in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken (Innenministerium), alle middelbare scholen in de deelstaat de mogelijkheid van een rollenspel waardoor de leerlingen een beeld krijgen van de taken en functies van de rechterlijke macht en van de basisbeginselen van de rechtsstaat, waaronder waarborging van de grondrechten.

http://www.justiz-bw.de/,Lde/Startseite/Service/Projekt_+Rechtsstaat+macht+Schule

Vrijstaat Beieren

De Beierse rechterlijke macht heeft begin 2016 een "rechtencursus voor vluchtelingen en asielzoekers" gelanceerd, die wordt gegeven door rechters en officieren van justitie en door griffiers en reclasseringsambtenaren. Het doel van deze cursus is mensen die serieus overwegen om in het land te blijven, inzicht te verschaffen in de basisregels en de gemeenschappelijke waarden van de samenleving en het staatsstelsel van zowel Duitsland als Europa. De nadruk wordt daarbij gelegd op de waarden die zijn vastgelegd in het Handvest, zoals die van de grondwet, de rechtsstaat enz. Deze rechtencursus kan ook worden gevolgd door klassen voor arbeidsmarktintegratie van scholen voor beroepsopleidingen in Beieren. Ter ondersteuning van de onderwijsinstellingen publiceert het Beierse ministerie van Justitie (Staatsministerium der Justiz) lesmateriaal waarin ook de in het Handvest vastgelegde waarden terugkomen.

<http://www.km.bayern.de/ministerium/meldung/6078/rechtsbildungsunterricht-vermittelt-rechtsordnung-in-deutschland.html>

Deelstaat Bremen

In de afgelopen jaren heeft Europapunt Bremen (<http://www.europapunktbremen.de>) meerdere evenementen georganiseerd die verband hielden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Het Handvest en het thematische gebied dat het bestrijkt, maken deel uit van de inspanningen van Europapunt Bremen om verschillende doelgroepen (scholieren, studenten en volwassenen) hiervan bewust te maken.

In 2017 en 2019 werden door de afdeling Europa in samenwerking met de Europese Commissie twee grote jeugd-evenementen georganiseerd onder de titel "Stel je vraag aan Europa" ("Deine Frage an Europa"). Dit gebeurde in de vorm van "BarCamps". Tijdens deze dagen werd diepgaand gedebatteerd over de grondrechten van de Europese Unie.

Gebruik en bevordering van instrumenten betreffende het Handvest die zijn ontwikkeld door andere EU-landen of andere belanghebbenden in de EU

Op Europees niveau biedt de **Academie voor Europees Recht** (<http://www.era.int/>) permanente scholing voor rechters en andere leden van de rechterlijke macht.

"De toepassing van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie" is een evenement dat regelmatig door de Academie voor Europees Recht wordt georganiseerd. De deelnemers leren hierin over de werkingssfeer en de interpretatie van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, alsook over de praktische uitvoering ervan in nationale rechtsstelsels, met name wat betreft het recht op een onpartijdig gerecht.

Vele leden van de rechterlijke macht uit de deelstaat en de rest van Duitsland nemen deel aan de programma's voor permanente scholing en uitwisseling van het **Europees netwerk voor justitiële opleiding** (<https://www.ejtn.eu>).

Het **federaal comité voor coördinatie tegen mensenhandel** (Bundesweite Koordinierungskreis gegen Menschenhandel e.V.) (<http://www.kok-gegen-menschenhandel.de/>) publiceert en analyseert op zijn website, in verschillende informatiebrieven en in een databank met rechtspraak

voortdurend de ontwikkeling van het recht en de rechtspraak op nationaal, Europees en internationaal niveau. In deze analyses wordt rekening gehouden met het Handvest en de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie, waarin naar het Handvest wordt verwezen. De door het federaal comité voor coördinatie tegen mensenhandel verstrekte informatie is bestemd voor advocaten en juridisch adviseurs van slachtoffers van mensenhandel en voor het geïnteresseerde publiek.

Samenwerking met belanghebbenden ter bevordering van het gebruik en de bekendheid van het Handvest van de grondrechten van de EU

Voorbeelden van samenwerking tussen mensenrechtenverdedigers en nationale autoriteiten die bijdraagt tot een betere bekendheid en een beter gebruik van het Handvest

Het **Duitse Instituut voor de mensenrechten** (Deutsches Institut für Menschenrechte) (<https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/>) adviseert politieke spelers en onderwijsinstellingen op het gebied van mensenrechten en zet zich in om mensenrechten steviger te verankeren in wetten en in schoolse en naschoolse onderwijs-, studie- en scholingsprogramma's.

Het project "Faire Mobilität" ("eerlijke mobiliteit") van het **Duitse verbond van vakverenigingen** (<https://www.faire-mobilitaet.de/>) wordt gefinancierd door het **bondsministerie van Arbeid en Sociale Zaken** (Bundesministerium für Arbeit und Soziales) en verstrekt informatie en advies over zaken op het gebied van arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht aan seizoenarbeiders en andere mobiele werknemers uit andere lidstaten van de Europese Unie. In de elf adviescentra zijn momenteel adviseurs werkzaam die naast het Duits minimaal een Oost-Europese taal spreken. De voortzetting van het project is vastgelegd in de wet tot omzetting van de richtlijn betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers, die in werking is getreden op 30 juli 2020. Sinds 1 januari 2021 is "eerlijke mobiliteit" gewaarborgd door een wettelijk uitkeringsrecht en is het aanzienlijk verruimd. Daardoor kunnen ook de grondrechten van hoofdstuk IV "Solidariteit" van het Handvest worden geëerbiedigd.

Het **ministerie van Justitie en voor Europa van Baden-Württemberg** organiseert regelmatig evenementen met actoren van de Europese Unie, zoals **Europa Union** (<http://www.europa-union.de>), de **Europese Beweging** (<http://www.netzwerk-ebd.de>), **Europe Direct** (http://www.ec.europa.eu/germany/services/contact-points_de) en **Der Internationale Bund** (<http://www.internationaler-bund.de>).

Voorbeelden van samenwerking tussen nationale autoriteiten en de academische wereld die bijdraagt tot een betere bekendheid en een beter gebruik van het Handvest

Tijdens zijn voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in het tweede halfjaar van 2020 heeft Duitsland zich krachtig uitgesproken voor bescherming van de vrijheid van wetenschappen en onderzoek in internationaal verband. De voortdurende inzet voor het grondrecht op vrijheid van wetenschappen (artikel 13 van het Handvest) stond centraal in het ministeriële communiqué over de conferentie over een Europese ruimte voor hoger onderwijs van 19 november 2020 en de verklaring van Bonn over de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek van 20 oktober 2020. De verklaring van Bonn (http://www.bmbf.de/files/Bonner_Erklärung_DEU.pdf) is ondertekend door nagenoeg alle lidstaten van de Europese Unie, de Europese Commissie en andere partnerstaten die geen lidstaat zijn van de Europese Unie.

Deze verklaring versterkt de gemeenschappelijke basis van de Europese onderzoeksruimte. De regeringen die de verklaring hebben ondertekend, zijn verheugd over het voortdurende toezicht dat zij hiermee in eigen land op de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek uitoefenen en beloven "schendingen van de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek zwaar te veroordelen en zich alle moeite te getroosten dergelijke schendingen te voorkomen".

De **alliantie van wetenschapsorganisaties** (Allianz der Wissenschaftsfreiheit) (<http://www.wissenschaftsfreiheit.de/ueber-uns/>), waarin de belangrijkste Duitse wetenschappelijke instanties en onderzoeksinstellingen zijn verenigd, maakt zich sterk voor de wereldwijde vrijheid van wetenschappelijk onderzoek en steunt de verklaring van Bonn.

Voorbeelden van niet-gouvernementele initiatieven die het gebruik en de bekendheid van het Handvest in uw land bevorderen

Het **Duitse Instituut voor de mensenrechten** (Deutsches Institut für Menschenrechte) (<https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/>) onderhoudt betrekkingen met verenigingen en forums die zich richten op nationale en internationale samenwerking op het gebied van mensenrechteneducatie, waaronder het Forum voor mensenrechten (*Forum Menschenrechte*), niet-gouvernementele organisaties, universiteiten en andere nationale mensenrechteninstellingen.

Met hun **kunstproject "Korrekturfahren"** ("aanpassing op banieren", <http://www.korrekturfahren.mozello.eu/>) proberen de kunstenaars Sylvia Winkler en Stephan Köperl onder burgers een discussie op gang te brengen over verschillende artikelen van het Handvest, waarbij burgers de artikelen kunnen "verbeteren" door zelf de bewoordingen ervan aan te passen. De preambule en de 54 artikelen van het Handvest zijn daartoe op meerdere grote banieren gedrukt, die tijdens een meerdaagse manifestatie in Stuttgart en Stendal zijn tentoongesteld. De resultaten van dit kunstinitiatief zijn bekendgemaakt tijdens een conferentie in Brussel in november 2019 ter gelegenheid van de 10e verjaardag van de inwerkingtreding van het Handvest.

Bovendien houdt een aantal erkende instellingen voor burgerschapsvorming, waaronder de federale instantie voor politieke vorming (Bundeszentrale für politische Bildung) (<http://www.bpb.de/>), zich bezig met de inhoud van het Handvest.

Laatste update: 24/02/2022

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.